

Zástupce ombudsmana informoval výbor OSN o zkušenostech s výkonem volebního práva lidí s postižením

27.2.2025 - | Kancelář veřejného ochránce práv

Zástupce ombudsmana ve svém vyjádření pro Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením popsal, s jakými problémy s výkonem volebního práva klientů se setkal při svých návštěvách ústavních zařízení, stejně jako změny v právní úpravě účinné od roku 2026. K vyjádření připojil také zprávy Sjedenocené organizace nevidomých a slabozrakých ČR (SONS) a skupiny sebeobhájců z Hradce Králové, kteří popsali své potíže při výkonu volebního práva.

Účelem vyjádření není zhodnotit poměry v České republice, ale odpovědět na výzvu výboru. Ta je určena jednotlivcům, organizacím a orgánům smluvních států, aby přispěli svými zkušenostmi o tom, jak je volební právo realizováno u nich, případně jaké bariéry brání lidem s postižením plně se účastnit voleb a dalších procesů. Výbor tak chce získat podklady pro tvorbu obecného komentáře k článku 29 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, jenž zaručuje lidem s postižením právo účastnit se politického a společenského života (viz rámeček 2).

Ombudsman navštívil mezi lety 2018 a 2021 dvanáct domovů pro osoby se zdravotním postižením. Při svých návštěvách se zaměřil mimo jiné na to, jak klienti uplatňují své volební právo, případně jaké podpory se jim dostává. Zjistil několik závažných pochybení, které popsal ve dvou doporučeních pro podporu voličů v sociální bytové službě.

Co zjistil ombudsman při návštěvách ústavních zařízení zacílených na výkon volebního práva?

1. Podíly klientů s omezenou svéprávností v oblasti volebního práva v jednotlivých zařízeních výrazně lišily. Rozdíly ukazují, že rozhodnutí o omezení výkonu volebního práva nezávisí vždy na objektivním posouzení schopností a situace jednotlivce, ale spíše na zvyklostech a praxi konkrétního soudu či zařízení.
2. Pracovníci některých zařízení neměli k dispozici rozsudky o omezení svéprávnosti klientů nebo nerozuměli jejich dopadu na volební právo klientů. Minimálně v jednom případě tak zaměstnanci zařízení neumožnili volit klientovi, který nebyl v této oblasti omezen a přál si jít k volbám.
3. Klienti měli omezený přístup ke sdělovacím prostředkům a informacím o volbách. Informace o konání voleb byly zaměstnanci zařízení poskytovány někdy pouze vybraným klientům a informace o druhu voleb a jednotlivých kandidátech často zcela chyběly.
4. Klienti s trvalým pobytem mimo zařízení zpravidla nedostávali informace o možnostech hlasování ve svém původním bydlišti nebo o možnosti využít volební průkaz. To vedlo k tomu, že svého práva nevyužili.
5. Pouze 5 % klientů z navštívených zařízení hlasovalo v běžné volební místnosti v obci, ostatní volili přímo v zařízení do přenosné volební schránky. Tam však vždy nebyla zaručena tajnost a důstojnost voleb.
6. V jednom zařízení zaměstnanci kontrolovali volební lístky upravené klienty před

vhozením do volební schránky s odůvodněním, že si chtěli ověřit jejich správné vyplnění a platnost hlasů.

7. Mezi některými pracovníky přetrvávaly stereotypy o tom, že někteří klienti volbám nerozumí a jsou lehce ovlivnitelní. V jiných případech se naopak objevily náznaky ovlivňování klientů ze strany personálu nebo jiných klientů.

Jedním z důležitých zjištění bylo, že se poměry klientů s omezenou svéprávností v oblasti volebního práva mezi jednotlivými zařízeními lišily, ačkoliv v nich žila podobná skladba klientů (viz graf). Tento poznatek svědčí o tom, že rozhodnutí soudu o omezení výkonu volebního práva nezáviselo vždy na objektivním posouzení schopností a situace jednotlivce, ale spíše na zvyklostech a praxi konkrétního soudu či zařízení. Ombudsmanovi se podařilo docílit, že **od roku 2026 nebude možné nikoho omezit v právu volit**. Možnost soudního omezení pasivního volebního práva, tedy práva kandidovat do politických funkcí, však přetrvává.

Graf: Poměr klientů v jednotlivých zařízeních navštívených v roce 2018 a 2021 s omezenou svéprávností v oblasti volebního práva, s omezenou svéprávností bez omezení volebního práva a plnou svéprávností.

Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením

Článek 29: Účast na politickém a veřejném životě

Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zaručí osobám se zdravotním postižením politická práva a příležitost užívat tato práva na rovnoprávném základě s ostatními, a zavazují se:

a) zajistit, aby se osoby se zdravotním postižením mohly účinně a plně, na rovnoprávném základě s ostatními, podílet na politickém a veřejném životě, přímo nebo prostřednictvím svobodně volených zástupců, včetně práva a možnosti volit a být volen, mimo jiné tím, že:

- zaručí, aby byly volební postupy, zařízení a materiály vhodné, přístupné a snadno srozumitelné a použitelné;
- chrání právo osob se zdravotním postižením hlasovat v tajném hlasování ve volbách a veřejných referendech bez zastrašování, kandidovat ve volbách, účinně zastávat úřad a vykonávat všechny veřejné funkce na všech úrovních řízení státu a umožňují používání podpůrných a nových technologií, pokud je to vhodné;
- zaručují svobodné vyjadřování vůle osob se zdravotním postižením jako voličů a za tímto účelem jim v případě potřeby umožňují, na jejich vlastní žádost, asistenci při hlasování prostřednictvím osoby dle jejich vlastní volby;

b) aktivně podporovat prostředí, v němž se mohou osoby se zdravotním postižením účinně a plně, bez diskriminace a na rovnoprávném základě s ostatními, podílet na řízení veřejných záležitostí, a napomáhat jejich účasti ve veřejném životě, včetně:

- účasti v nevládních organizacích a sdruženích zapojených do veřejného a politického života země a účasti na činnosti a řízení politických stran;
- zakládání organizací osob se zdravotním postižením, aby je zastupovaly na mezinárodní, vnitrostátní, regionální a místní úrovni, a sdružování se v nich.

https://www.ochrance.cz/aktualne/zastupce_ombudsmana_informoval_vybor_osn_o_zkusenostech_s_v_ykonem_volebniho_prava_lidi_s_postizenim